

6. Косов А. В. Мифосознание: содержание и структура [Электронный ресурс] / А. В. Косов // Аналитика культурологи : Электронное научное издание. – № 2(8). – 2007. – Режим доступа : <http://www.analiculturolog.ru/?module=subjects&func=listssubjects>
Kosov A. V. Mifosoznaniye: sodержaniye i struktura [Consciousness of the Myth: the Content and Structure] [Elektronic resource] / A. V. Kosov // Elektronnoye nauchnoye izdaniye Analitika kulturologi. – № 2(8). – 2007. – Mode of access : <http://www.analiculturolog.ru/?module=subjects&func=listssubjects>
7. Манн Т. Иосиф и его братья [Электронный ресурс] / Т. Манн // Режим доступа : http://www.english-thebest.ru/all_books_for_downloads/18/mann_tomas/mann_tomas.php
Mann T. Iosif i ego bratya [Joseph and His Brothers] [Elektronic resource] / T. Mann. – Mode of access : http://www.english-thebest.ru/all_books_for_downloads/18/mann_tomas/mann_tomas.php
8. Пивоев М. В. Философия надежды, или Мифология : монография / В. М. Пивоев. – Петрозаводск : Изд-во ПетрГУ, 2011. – 108 с.
Pivoev M. V. Filosofiya nadezhdyi, ili Mifologiya : monografiya [The Philosophy of Hope, or Mythology] / V. M. Pivoev. – Petrozavodsk : Izd-vo PetrGU, 2011. – 108 p.
9. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.
Titarenko T. M. Zhittevij svit osobistosti: u mezhax i za mezhami budennosti [The Life World of the Individual Within and Outside of the Ordinary] / T. M. Titarenko. – K. : Libid, 2003. – 376 p.
10. Feinstein D. Personal Mythology / D. Feinstein, S. Krippner. – Los Angeles: Jeremy P. Tarcher, 1988. – 268 p.

УДК159.953.3

Л. В. Засєкіна, О. П. Шевчук

Received June 19, 2014;

revised July 17, 2014;

accepted January 25, 2015.

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ТРАВМАТИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

У статті проаналізовано теоретико-методологічні засади вивчення травматичної пам'яті особистості, наведено авторську пропозиціональну модель травматичної пам'яті. Описано діагностичний інструментарій, в контексті якого висвітлено авторський метод пропозиціонального аналізу наративів про

травматичні події. Запропоновано типологію травматичних подій і визначено, які з них найчастіше трапляються серед використаної вибіркової сукупності. Проаналізовано пропозиціональну будову тексту, а також виділено ті елементи, на які діагностовані звертають найбільшу увагу. Зазначено закономірності інтеграції травматичних спогадів про пережиту подію в автобіографічну пам'ять. Проаналізовано, в яких випадках це свідчить про осмислення цього спогаду і надбання травматичною пам'яттю статусу психічного процесу в межах норми, а коли – про порушення адаптаційних ресурсів особистості у сфері інтелектуалізованого проживання негативного спогаду та набуття статусу патологічного процесу, який призводить до посттравматичного стресового розладу і руйнування сформованої картини світу. Встановлено кореляційні залежності між ступенем реорганізованості травматичної пам'яті, її характеристиками та особистісними рисами людини. На емпіричному рівні досліджено особливості пропозиціональної структури травматичної пам'яті, що відображається на психолінгвістичному, автобіографічному і особистісному рівнях. Описано типові пропозиціональні структури автобіографічних наративів про травматичні події, залежно від рівня реорганізованості травматичної пам'яті особистості. Зроблено висновок, що описані риси особистості можуть бути наслідком переживання травматичної пам'яті або причиною її виникнення. З'ясовано, що, описуючи травматичний досвід, людина велике значення надає опису свого ставлення до неї. Встановлено, що автобіографічний наратив є психолінгвістичним засобом реорганізації травматичної пам'яті.

Ключові слова: травматична пам'ять, пропозиціональний аналіз, посттравматичний стресовий розлад, типологія травматичних подій.

Zasiekina L. V., Shevchuk O. P. Psycholinguistic Means of Traumatic Memory Reorganization. The results of theoretical and empirical study of traumatic memory are highlighted in the article. The author propositional model of traumatic memory is proposed. The narrative method for propositional structure of respondents' narrations about traumatic event was used. The typology of traumatic events was revealed. The most frequent elements of propositions in the narratives with traumatic events were defined. Among them there are attitude (37,4 %), external object (23,5 %), external argument (15,1 %), internal argument (15,0 %), time (5,0 %), space (0,5 %) The main factors of traumatic memory reorganization and transforming it into episodic memory were analyzed. Two main directions of traumatic memory reorganization were studied. The first one is connected with making sense for traumatic event during narrating process and giving access to episodic memory and individual wellbeing. The second one is connected with small personal resource for making sense for traumatic event and highly emotional attitude to it which transform experienced traumatic event into post-traumatic stress disorder. The correlation between degree of traumatic memory reorganization and personality traits are revealed. Three types of typical propositional structures in the the narratives with traumatic events were analyzed, among them there are psycholinguistic, episodic and personal. The correlation of each propositional structure with individual attitude to

traumatic event was described. It was revealed that while narrating the traumatic event individual focused on her/his attitude to it. Moreover, predominance of internal or external argument is connected with the individual complex of guilt and personal responsibility for traumatic event. Different propositional structures for respondents' with high, middle and low levels of wellbeing were defined. The psycholinguistic peculiarities of narratives with traumatic events were revealed: low number of words, high sentence length, high indices of logical coherence and verbs.

Keywords: traumatic memory, propositional analysis, post-traumatic stress disorder, typology of traumatic events.

Засекина Л. В., Шевчук О. П. Психолингвистические средства реорганизации травматической памяти. В статье проанализированы теоретико-методологические основы изучения травматической памяти личности, приведено авторскую пропозициональную модель травматической памяти. Описан диагностический инструментарий, в контексте которого предложен авторский метод пропозиционального анализа нарративов о травматических событиях. Предложена типология травматических событий и определено, какие из них наиболее часто встречаются среди использованной выборочной совокупности. Проанализировано пропозициональное строение текста, а также выделены те элементы, на которые диагностированные обращают больше внимания. Указано закономерности интеграции травматических воспоминаний о пережитом событии в автобиографическую память. Проанализировано, в каких случаях это говорит об осмыслении этого воспоминания и приобретении травматической памятью статуса психического процесса в пределах нормы, а когда – о нарушении адаптационных ресурсов личности в сфере интеллектуализированного проживания негативного воспоминания и приобретении статуса патологического процесса, который приводит к посттравматическому стрессовому расстройству и разрушению сложившейся картины мира. Установлены корреляционные зависимости между степенью реорганизации травматической памяти, ее характеристиками и личностными особенностями человека. На эмпирическом уровне исследованы особенности пропозициональной структуры травматической памяти, которые отображаются на психолингвистическом, автобиографическом и личностном уровнях. Описаны типичные пропозициональные структуры автобиографических нарративов о травматических событиях в зависимости от уровня реорганизованности травматической памяти личности. Сделан вывод, что описанные черты личности могут быть следствием переживания травматической памяти или причиной ее возникновения. Сделан вывод, что при описании травматического опыта человек большое внимание уделяет описанию своего отношения к ней. Установлено, что автобиографический нарратив является психолингвистическим средством реорганизации травматической памяти.

Ключевые слова: травматическая память, пропозициональный анализ, посттравматическое стрессовое расстройство, типология травматических событий.

Постановка наукової проблеми та її значення. На нинішньому етапі розвитку наукової психологічної думки перед ученими постає завдання розробки ефективних методів, які забезпечуватимуть гармонійний розвиток особистості й сприятимуть її самореалізації в житті. На тлі нинішніх соціально-політичних, економічних, національних подій вагомим чинником, який перешкоджає цим процесам, є психологічна травматизація населення, що здебільшого деструктивним способом впливає на всі сфери життя людини: вибиває її зі звичного ритму життя, руйнує усталену картину світу, формує неефективні схеми поведінки, депресії, фобії, посттравматичний стресовий розлад. Попри значну кількість досліджень, присвячених психологічній травмі, слід визнати, що це поняття не розкриває аспектів збереження і репрезентації пережитого травматичного досвіду особистості. Тоді як вивчення поняття травматичної пам'яті і в нормі, і в патології дає змогу простежити, за допомогою яких процесів відбувається фіксація негативного спогаду, місце його локалізації і способи реорганізації в разі деструктивного впливу на особистість.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Конструкт травматичної пам'яті є предметом уваги переважно зарубіжних учених. Вони спрямовували свої дослідження на визначення впливу емоцій на міцність збереження травматичних спогадів (Е. Клінгер, П. Барда, М. Максейнер, П. П. Блонський, К. К. Шоб, Дж. Ф. Кіглстром [4]); виявлення відмінностей між травматичними, позитивними і емоційно-нейтральними спогадами (Дж. Г. Боханек, Р. Фівуш, Е. Валкер, М. Дж. Грей, Т. У. Ломбардо); з'ясування характеру збереження травматичних подій у пам'яті особистості (Л. Барсалоу, Р. Фіслер [6], Р. Браун, Дж. Кулик [2], С. Портер, А. Р. Бірт). У вітчизняній психологічній літературі це явище не піддавалося глибокому теоретичному аналізу. З огляду на викладене вище, вагомим теоретичним завданням є систематизація наявних поглядів на проблему, вивчення і встановлення відмінностей між травматичною пам'яттю як психічним процесом у межах норми і як патологічним явищем, побудова її теоретичної моделі. До важливих практичних завдань слід віднести розробку методів вивчення травматичної пам'яті, засобів, які сприяють адаптації людини до пережитого травматичного досвіду, методів безболісного і найшвидшого переосмислення травматичних дезадаптивних схем і негативних установок, а також їх приєднання до загального досвіду особистості, для запобігання виникнення психологічних деструкцій.

Мета статті полягає в теоретичному й емпіричному вивченні пропозиціональних особливостей травматичної пам'яті особистості та встановленні психолінгвістичних засобів її реорганізації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На основі результатів детального вивчення пропозиціональної моделі травматичної пам'яті Дж. Р. Андерсона і Г. Х. Бауера [1] було розроблено авторську пропозиціональну модель травматичної пам'яті (рис. 1). Отож, головні структурні елементи пропозиції – це факт, який фіксує реальну подію або результат діяльності, і контекст, що описує середовище, в якому факт існує. Факт складається з аргументу, який залежно від особливостей репрезентації подій набуває інтернального або екстернального значення. Коли центральне місце у пропозиції посідає оповідач, який розповідає про себе в контексті переживання травматичного досвіду, то аргумент інтернальний. Якщо йдеться про інших учасників травматичної події або про певне явище, яке спричинило набуття травматичного досвіду, то аргумент екстернальний. Наступним елементом факту є предикат, який висвітлює дані, що саме думають про аргумент, і складається з відношення та об'єкта. Відношення відображає те особливе значення, яке надає травматичній події сам постраждалий. Об'єкт, так само, як і аргумент, ділиться на два види: інтернальний і екстернальний. У зв'язку з цим простежується певна закономірність: об'єкт набуває інтернального характеру лише у випадку екстернальності аргументу і навпаки. Контекст складається із місця і часу виникнення події. Вузол події об'єднує контекст і факт в одну пропозицію, зображуючи ідеї та прямі асоціації між ними. Пропозиціональна мережа – це сукупність пропозицій, яка містить певний набір вузлів пам'яті з численними зв'язками.

В експериментальному дослідженні взяли участь студенти факультету психології та інституту економіки й менеджменту Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки. Загальна кількість діагностованих – 206 осіб, серед яких 70 чоловічої і 136 жіночої статі. Вік діагностованих коливається від 19 до 25 років. Вибір цього віку зумовлений тим, що більшість людей цієї категорії уже мають травматичну пам'ять, однак через брак досвіду не можуть із нею впоратися. Було використано такі методики: автобіографічний наратив на тему «Травматична подія у моєму житті» [7]; «Психологічна автобіографія» Л. Ф. Бурлачука і Е. Ю. Коржової [3]; Міссісіпська шкала для оцінки посттравматичних стресових реакцій Н. М. Кеана,

58

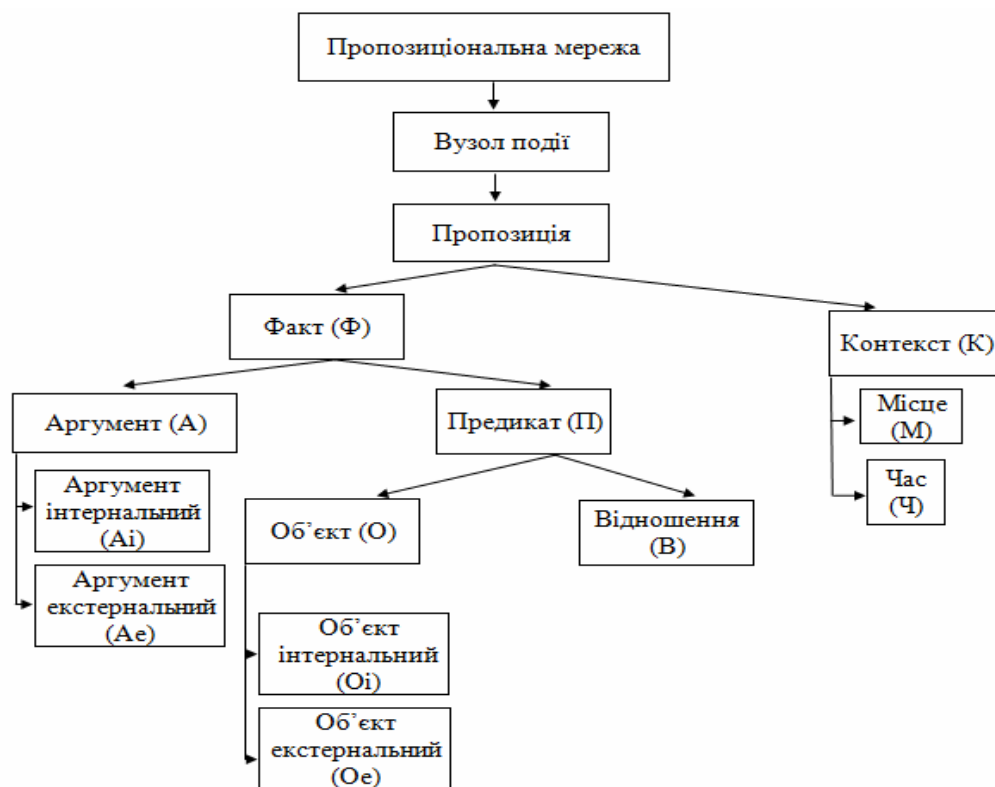

Рис. 1. Пропозиційна модель травматичної пам'яті

Дж. М. Кеддела і К. Л. Тейлора [5]; персональний опитувальник Г. Ю. Айзенка (EPQ); багатофакторний особистісний опитувальник Р. Б. Кеттелла (16 PF); опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (С. Р. Пантелєєв, В. В. Столін).

На першому етапі експериментального дослідження діагностованим пропонували в письмовій формі описати пережиту ними травматичну подію – тривожний, неочікуваний інцидент, у якому людина перебуває під впливом негативних емоцій і який має значний вплив на її подальше життя. Отримані наративи дали змогу встановити основні типи травматичних подій: смерть близької людини (28,80 %), травматичне кохання (16,50 %), ситуації загрози власному життю (10,60 %), ситуації загрози життю близьких людей (6,70 %), розлучення і конфлікти батьків (6,70 %), зміна звичних умов життя (4,80 %), конфлікти з близькими людьми (4,80 %), свідок трагічних подій (4,80 %), сімейне насильство (4,80 %), приниження гідності (3,80 %), інше (2,90 %), пияцтво одного з членів сім'ї (2,90 %), не виправдання очікувань близьких (1,90 %).

За допомогою оцінки рівня посттравматичного стресового розладу, який водночас є інтегральним показником особистісного емоційного благополуччя, було отримано такий розподіл даних, який

свідчить, що 45,7 % діагностованих не мають ознак переживання ПТСР, 43,8 % мають схильність до його переживання, а 10,5 % мають високі показники, що свідчить про їхнє емоційне неблагополуччя.

Наступним кроком дослідження був аналіз описаних значних автобіографічних подій позитивного і негативного характеру, які уже відбулися і які відбудуться в житті діагностованих. Отримані результати свідчать про тенденцію до витіснення травматичних подій з автобіографічних даних особистості (65,8 %).

За результатами психолінгвістичного аналізу було встановлено, що показники середнього обсягу слів у тексті-описі пережитої травми ($x = 66,5$) значно нижчі від показників текстів-листів ($x = 250$) із викладом емоційно нейтральних автобіографічних подій. Відповідно дещо менша і кількість речень ($x = 5,07$). Цікавою особливістю травматичних наративів є більший середній розмір речення ($x = 15,31$) порівняно зі звичайними текстами, де нормою вважається 6–9 слів. Саме цей показник є індикатором емоційного стану комуніканта. Так, високі значення цього критерію відображають глибину емоційного переживання описаних подій і високу особистісну значущість. Середній показник коефіцієнта дієслівності ($x = 17,79$) є в межах норми. Однак, аналізуючи тексти, де коефіцієнт дієслівності перевищує 25 %, можна зробити висновок, що вони або містять у собі багато ненависті до описаних дійових персонажів, яким досі не пробачили, або ж мають ефект незавершеності, тобто прогнозуються подальші негативні наслідки пережитої травми. Середньогруповий коефіцієнт логічної зв'язності ($x = 3,3$) перебуває за межами норми. Гармонійним вважається показник, який дорівнює одиниці. Високі показники за цим коефіцієнтом можна вважати одним із основних індикаторів реорганізованого травматичного досвіду, оскільки діагностовані, вживаючи службові частини мови, будують причинно-наслідкові зв'язки і намагаються наділити пережиту травму певною логікою. Так, використовуючи такі сполучники, як «отже», «оскільки», «тому що», людина пояснює свою психологічну травму адресату, однак тим самим вона починає сама її краще розуміти і вплітає у свій досвід.

Для встановлення особливостей пропозиціональної репрезентації спогадів про травматичні події, їх структурно-організаційної будови був використаний авторський метод пропозиціонального аналізу. Проаналізовано такі структурні елементи, як предикат, відношення, об'єкт, аргумент, місце, час за допомогою вирахування їх відсотко-

вого співвідношення. Пропозиціональний аналіз наративів дав змогу отримати такий розподіл даних:

– 37,4 % займає підвид предиката – відношення, що відображає те особливе значення, яке надає сам постраждалий травматичній події. Оскільки відсоток предиката досить значущий, то це свідчить про те, що людина, описуючи травматичну подію, надає особливого значення відображенню свого ставлення до пережитої ситуації, діям, які були вжиті.

– 23,5 % займає підвид предиката – екстернальний об'єкт (предмет, на який спрямована дія, або предмет, пов'язаний із дією). Екстернальний об'єкт відображає людей, предмети, явища, які мали відношення до перебігу травматичної події. Високий показник за цим структурним елементом свідчить про надання великої ваги зовнішнім обставинам. Під час опису діагностований детально змальовує ті предмети, з якими він стикнувся у травматичній для нього ситуації, і їхній вплив на її перебіг;

– 15,1 % займає екстернальний аргумент, який відображає головних учасників травматичної події. У випадку екстернальності аргументу у побудові речення оповідач приписує головну роль саме зовнішнім факторам у перебігу стресових подій. Високі показники за цим елементом можливі також у разі опису події, яка сталася не з оповідачем, а з іншою (найчастіше референтною) особою чи предметом;

– 15 % займає інтернальний аргумент, який відображає власне діагностованого як головного дійового персонажа. Досліджувані, які при написанні автонаративу часто використовують займенники, надають великої ваги собі, тим самим роблячи акцент на власній персоні і зациклюючись на проблемі;

– 5 % займає структурний елемент контексту – час. Оскільки відсоток невисокий, то можна говорити, що при описі травматичних подій діагностовані не так часто використовують його;

– 3,5 % займає підвид предиката – інтернальний об'єкт. Використовуючи цю конструкцію побудови речення, людина пише про себе, але надає собі другорядну роль. Інакше кажучи, саме зовнішні сили впливають на перебіг травматичної ситуації, а оповідач є або спостерігачем, або жертвою, і не приписує собі активності.

– 0,5 % займає структурний елемент контексту – місце. Низький відсоток свідчить про ігнорування місця виникнення травматичної ситуації, а значить і про малу роль у її перебігу.

Результати дослідження особливостей взаємозв'язків між показниками прояву травматичної пам'яті особистості дали змогу встановити взаємозалежності між рівнем ПТСР і психолінгвістичними показниками наративів (середній розмір речень ($r = -0,187$, $p < 0,05$), кількість речень ($r = 0,151$, $p < 0,05$)), особливостями написання автобіографії (кількість подій описаних у майбутньому часі ($r = 0,224$, $p < 0,05$), кількість подій з негативним емоційним забарвленням ($r = 0,166$, $p < 0,05$)), тенденцією до витіснення травматичних подій з автобіографічних даних особистості, типом автобіографічного наративу.

Аналіз кореляційних взаємозв'язків між узагальненими проявами травматичної пам'яті, що слугують індикаторами її реорганізованості / nereорганізованості, і психологічними рисами особистості дав змогу сформувати психологічний портрет особистості залежно від рівня її емоційного благополуччя. Отож, виявлено тісні кореляційні зв'язки показників реорганізованості / nereорганізованості травматичної пам'яті із такими особистісними рисами, як: емоційна стабільність – нейротизм ($r = 0,635$, $p < 0,05$), психотизм ($r = 0,379$, $p < 0,05$), екстервертованість – інтровертованість ($r = -0,211$, $p < 0,05$), самооцінка ($r = -0,425$, $p < 0,05$), замкнутість – комунікабельність ($r = 0,271$, $p < 0,05$), емоційна нестійкість – емоційна стійкість ($r = -0,449$, $p < 0,05$), стриманість – експресивність ($r = -0,267$, $p < 0,05$), підпорядкованість почуттям – висока нормативність поведінки ($r = -0,261$, $p < 0,05$), боязкість – сміливість ($r = -0,314$, $p < 0,05$), підозрлість – довірливість ($r = 0,380$, $p < 0,05$), прямолінійність – дипломатичність ($r = 0,305$, $p < 0,05$), впевненість – тривожність ($r = 0,411$, $p < 0,05$), конформізм – нонконформізм ($r = 0,180$, $p < 0,05$), низький самоконтроль – високий самоконтроль ($r = -0,289$, $p < 0,05$), розслабленість – напруженість ($r = 0,429$, $p < 0,05$); екстернальний тип локусу контролю ($r = 0,298$, $p < 0,05$), інтернальний тип локусу контролю ($r = -0,269$, $p < 0,05$).

Таким чином, кореляційний аналіз підтверджує припущення щодо зв'язку пропозиціональної структури наратива і рівня реорганізованості травматичної пам'яті.

Сформовано три типові пропозиціональні мережі із зазначенням відсоткового співвідношення її структурних елементів залежно від рівня емоційного благополуччя особистості і ступеня реорганізованості травматичної пам'яті.

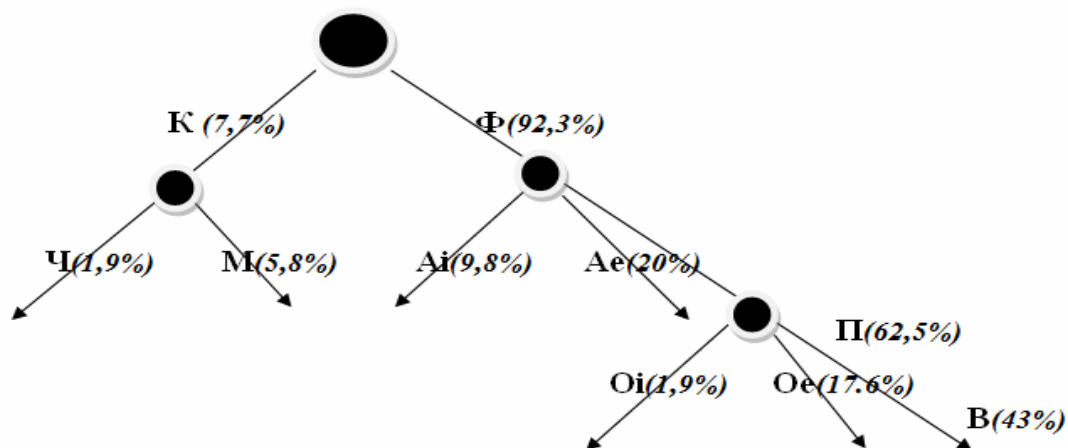

Рис. 2. Пропозиціональна структура травматичної пам'яті у людей із високим рівнем емоційного благополуччя

Люди з високим емоційним благополуччям будують свій текст, звертаючи увагу на деталі події і використовуючи при цьому такі елементи пропозиції, як екстернальний аргумент, відношення і місце.

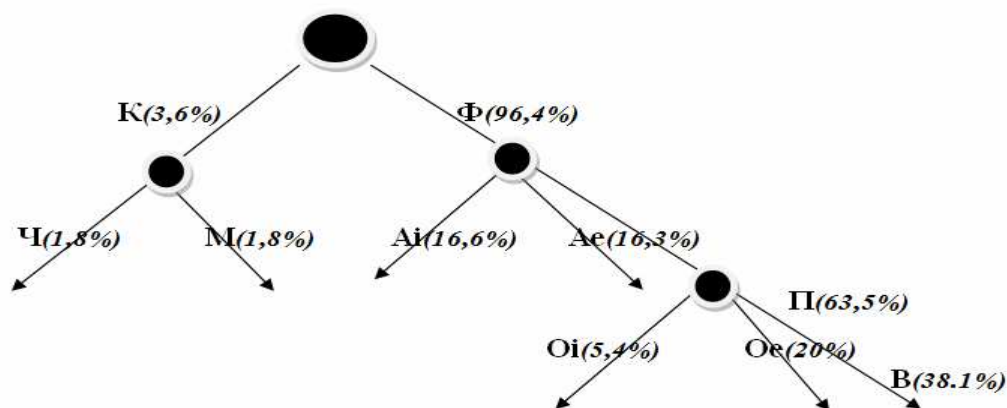

Рис. 3. Пропозиціональна структура травматичної пам'яті у людей із середнім рівнем емоційного благополуччя

Середній рівень емоційного благополуччя характеризується збільшенням відсотка показників інтернального аргументу і інтернального об'єкта.

При низьких показниках емоційного благополуччя зберігається тенденція до збільшення показників інтернального аргументу, інтернального та екстернального об'єктів. Натомість відношення, місце і екстернальний аргумент зменшуються.

Отже, спостерігається тенденція до зростання таких структурних елементів пропозиції від низького до високого рівня емоційного благополуччя, як інтернальний аргумент та інтернальний і екстернальний об'єкти. Це свідчить про те, що чим більше людина, відтворюючи

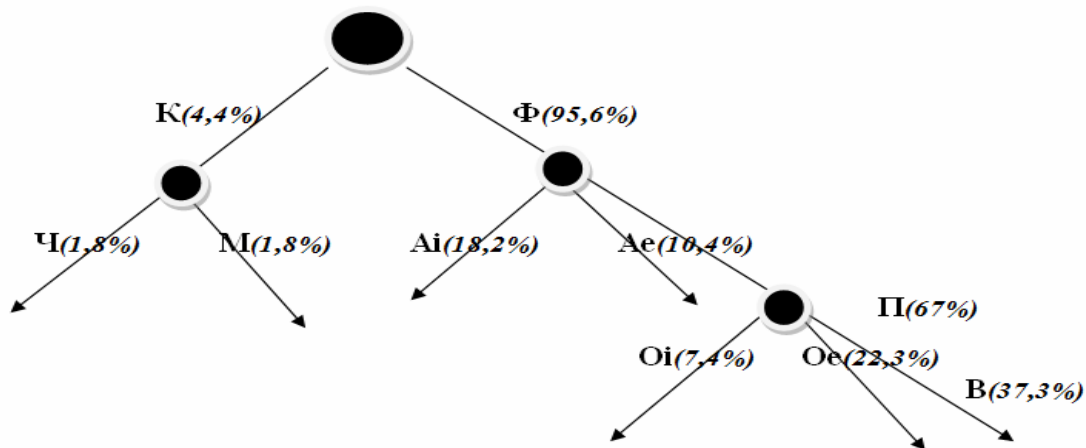

Рис. 4. Пропозиціональна структура травматичної пам'яті у людей із низьким рівнем емоційного благополуччя

події, описує свої почуття, використовує «Я»-конструкцію, ті зовнішні речі, на які вона мала вплив при перебігу травматичної події, тим більше вона потребує реорганізації травматичної пам'яті. Натомість, коли при описі травматичного досвіду велику частину відведено екстернальному аргументу, відношенню, місцю, це є свідченням того, що пережита травма уже не спричиняє настільки високого рівня емоційної навантаженості, щоб деструктивно впливати на особистісну сферу людини. Інакше кажучи, описані пропозиціональні структури несуть у собі більше формальної інформації про пережитий негативний досвід, що свідчить про його приєднання до автобіографічної експліцитної пам'яті.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Аналіз результатів теоретичного і емпіричного дослідження особливостей пропозиціональної структури травматичної пам'яті дав змогу дійти таких висновків. Пропозиціональні структурні елементи автобіографічного наратива мають статистично значущі кореляційні зв'язки як на рівні особливостей репрезентації травматичного досвіду, так і на рівні психологічних рис репрезентатора, що дає змогу виділити три типові пропозиціональні мережі залежно від рівня емоційного благополуччя особистості і ступеня реорганізованості травматичної пам'яті. Перспективами подальших наукових досліджень є поглиблене вивчення конструкту травматичної пам'яті, впровадження комплексної реорганізаційної програми шляхом використання психолінгвістичних засобів.

Література

1. Бурлачук Л. Ф. Психология жизненных ситуаций : учеб. пособие / Л. Ф. Бурлачук, Е. Ю. Коржова. – М. : Рос. пед. агентство, 1998. – 263 с.
Burlachuk L. F. Psychologija zhyznjennyh sytuatcij [Psychology of life situations] / L. F. Burlachuk, E. Y. Korzhova. – Moscow : Russian Pedagogical Agency, 1998. – 263 p.
2. Засекіна Л. В. Психолінгвістична діагностика / Л. В. Засекіна, С. В. Засекін. – Луцьк : РВВ«Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 187 с.
Zasjekina L. V. Psycholingvistyczna diagnostyka [Psycholinguistic diagnostics] / L. V. Zasiakina, S. V. Zasiakin. – Lutsk : RVV «Vezha» Lesya Ukrainka Volyn National University, 2008. – 187 p.
3. Тарабрина Н. В. Практикум по психологии посттравматического стресса / Н. В. Тарабрина. – СПб. : Питер, 2001. – 272 с.
Tarabrina N. V. Praktikum po psichologii postravmaticheskogo stressa [Practical recommendations for post-traumatic stress] / N. V. Tarabrina. – SPb. : Peter, 2001. – 272 p.
4. Anderson J. R. Propositional theory of recognition memory / J. R. Anderson, G. H. Bower // Memory and Cognition. – 1974. – Т. 2, №. 3. – P. 406–412.
5. Brown R. Flashbulb memories / R. Brown, J. Kulik // Cognition. – 1977. – Т. 5, №. 1. – P. 73–99.
6. Shobe K. K. Is traumatic memory special? / K. K. Shobe, J. F. Kihlstrom // Current Directions in Psychological Science, 1997. – P. 70–74.
7. Van der Kolk B. A. Dissociation and the fragmentary nature of traumatic memories: Overview and exploratory study / B. A. Van der Kolk, R. Fisler // Journal of Traumatic Stress, 1995. – P. 505–525.

УДК 159.923

О. В. Камінська

Received June 19, 2014;

Revised July 17, 2014;

Accepted January 25, 2015.

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ МОЛОДІ

У статті проаналізовано специфіку виникнення інтернет-залежності в молоді з урахуванням різних факторів, що впливають на цей процес. Визначено актуальність проблеми інтернет-залежності через її швидке поширення. Розглянуто останні розвідки щодо вивчення цієї проблеми. Досліджено взаємозв'язок розвитку інтернет-залежності з місцем проживання та рівнем освіти індивіда.